

Opracowano na
podstawie: t.j.
Dz. U. z 2020 r.
poz. 984, z 2024 r.
poz. 1243.

U S T A W A

z dnia 30 października 2002 r.

o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach

Art. 1. Ustawa określa:

- 1) rodzaje wypadków powstałych w szczególnych okolicznościach, uzasadniających przyznanie świadczeń;
- 2) rodzaje świadczeń z tytułu wypadków i chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach;
- 3) zasady przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady wypłaty świadczeń;
- 4) zasady finansowania świadczeń.

Art. 2. 1. Za wypadek uzasadniający przyznanie świadczeń uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło:

- 1) przy ratowaniu innych osób od grożącego ich życiu niebezpieczeństwa;
- 2) przy chronieniu własności publicznej przed grożącą jej szkodą;
- 3) przy udzielaniu przedstawicielowi organu państwowego lub organu samorządu terytorialnego pomocy przy spełnianiu czynności urzędowych;
- 3a) przy wykonywaniu prac związanych ze spisami powszechnymi;
- 4) przy ściganiu lub ujęciu osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub przy chronieniu innych osób przed napaścią;
- 5) przy wykonywaniu funkcji radnego lub członka komisji rady wszystkich jednostek samorządu terytorialnego albo przy wykonywaniu przez sołtysa czynności związanych z tym stanowiskiem;
- 6) przy wykonywaniu funkcji ławnika w sądzie;

- 7) w czasie zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych realizowanych przez jednostki organizacyjne systemu oświaty, zajęć w szkole wyższej lub zajęć na studiach doktoranckich albo w czasie odbywania praktyki przewidzianej organizacją studiów lub nauki;
- 8) przy pracy w Ochotniczych Hufcach Pracy na innej podstawie niż umowa o pracę;
- 9) przy pracy wykonywanej w ramach terapii zajęciowej w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej oraz podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami, o których mowa w przepisach o działalności leczniczej;
- 10) przy wykonywaniu bezpośredniej ochrony przed klęskami żywiołowymi;
- 11) przy wykonywaniu funkcji członka komisji powołanej przez organ państwowy lub organ samorządu terytorialnego do przeprowadzenia wyborów lub referendum;
- 12) przy wykonywaniu świadczeń przez wolontariusza, o którym mowa w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688, 1570 i 2020 oraz z 2020 r. poz. 284);
- 13) w trakcie uczestnictwa w centrum integracji społecznej;
- 14) przy wykonywaniu przez bezrobotnego prac społecznie użytecznych, o których mowa w art. 73a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2019 r. poz. 1482, 1622, 1818 i 2473 oraz z 2020 r. poz. 278);
- 15) przy odbywaniu praktyki absolwenckiej w rozumieniu ustawy z dnia 17 lipca 2009 r. o praktykach absolwenckich (Dz. U. z 2018 r. poz. 1244);
- 16) przy odbywaniu stażu uczniowskiego, o którym mowa w art. 121a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910).

2. Za chorobę zawodową uprawniającą do świadczeń przewidzianych w ustawie uważa się chorobę określoną w art. 235¹ Kodeksu pracy, powstałą przy wykonywaniu zajęć lub pracy, o których mowa w ust. 1 pkt 7 i 8.

Art. 3. 1. Osobom, które stały się niezdolne do pracy wskutek wypadku w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, przysługuje:

- 1) renta z tytułu niezdolności do pracy;

- 2) jednorazowe odszkodowanie;
- 3) świadczenia opieki zdrowotnej określone w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, w zakresie niezbędnym do leczenia następstw wypadku lub choroby zawodowej, pod warunkiem że osoby te nie są objęte ubezpieczeniem zdrowotnym.

2. Osobie, która poniosła koszty pogrzebu osoby poszkodowanej wskutek wypadku lub choroby zawodowej albo osoby pobierającej rentę na podstawie ustawy, przysługuje zasiłek pogrzebowy.

3. Świadczenia określone w ust. 1 przysługują również osobie, która stała się niezdolna do pracy wskutek choroby zawodowej powstałej w związku z wykonywaniem zajęć lub pracy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 7 i 8.

4. Członkom rodziny osób, które zmarły wskutek wypadków, o których mowa w art. 2 ust. 1, oraz członkom rodziny osób, które zmarły wskutek choroby zawodowej, przysługuje renta rodzinna i jednorazowe odszkodowanie.

5. Członkami rodziny są małżonek, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione, przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, w tym również w ramach rodziny zastępczej, rodzice, osoby przysposabiające, ojczym i macocha, jeżeli spełniają warunki do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 53, 252 i 568) zwanej dalej „ustawą o emeryturach i rentach z FUS”.

6. Prawo do jednorazowego odszkodowania przysługuje członkom rodziny spełniającym warunki do uzyskania renty rodzinnej w dniu śmierci osoby, która uległa wypadkowi lub zachorowała na chorobę zawodową.

Art. 4. 1. Osobie, która stała się niezdolna do pracy całkowicie lub częściowo wskutek wypadku w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, przysługuje renta z tytułu niezdolności do pracy: na stałe – jeżeli niezdolność do pracy jest trwała, lub na okres wskazany w decyzji organu rentowego – jeżeli niezdolność do pracy jest okresowa.

2. Osobie, która doznała stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, przysługuje jednorazowe odszkodowanie z tytułu tego uszczerbku, jeżeli osoba ta wskutek wypadku stała się całkowicie niezdolna do pracy.

3. Renta i jednorazowe odszkodowanie, na warunkach, o których mowa w ust. 1 i 2, przysługuje również osobie, która zachorowała na chorobę zawodową w związku z wykonywaniem zajęć lub pracy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 7 i 8.

4. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do jednorazowego odszkodowania przysługującego osobie, która uległa wypadkowi w szczególnych okolicznościach lub zachorowała na chorobę zawodową, albo członkom rodziny pozostałym po osobie, która zmarła wskutek wypadku lub choroby zawodowej, stosuje się przepisy ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1205).

Art. 5. 1. Zasiłek pogrzebowy przysługuje osobie, która poniosła koszty pogrzebu:

- 1) osoby, która zmarła wskutek wypadku lub choroby zawodowej;
- 2) osoby pobierającej rentę na podstawie ustawy lub członka jej rodziny.

2. Od członków rodziny, o których mowa w ust. 1 pkt 2, nie wymaga się spełnienia warunków do uzyskania renty rodzinnej.

3. W razie zbiegu prawa do zasiłku pogrzebowego na podstawie ustawy z prawem do zasiłku pogrzebowego lub do świadczenia w wysokości zasiłku pogrzebowego na podstawie odrębnych przepisów – zasiłek pogrzebowy lub świadczenie pieniężne przysługuje na podstawie przepisów odrębnych.

4. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do zasiłku pogrzebowego stosuje się ustawę o emeryturach i rentach z FUS.

Art. 6. 1. Świadczenia, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1 i 2, nie przysługują osobie poszkodowanej wskutek wypadku, który nastąpił z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa tej osoby.

2. Świadczenia, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1 i 2, nie przysługują również osobie poszkodowanej, która będąc w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających lub substancji psychotropowych przyczyniła się w znacznym stopniu do spowodowania wypadku, o ile powyższy stan został udokumentowany w aktach sprawy przez odpowiednie organy policji lub prokuratury.

Art. 7. Renta z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, lub chorobą zawodową, o której mowa w art. 2 ust. 2, oraz renta rodzinna wynosi 120% kwoty najniższej odpowiedniej renty ustalonej i podwyższonej zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z FUS.

Art. 8. 1. W razie zbiegu prawa do rent określonych w ustawie wypłaca się jedną rentę – wyższą lub wybraną przez osobę uprawnioną.

2. W razie zbiegu prawa do renty określonej w ustawie z prawem do emerytury lub renty przysługującej na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się jedno świadczenie – wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną.

3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do osób pobierających uposażenie w stanie spoczynku przyznane ze względu na wiek, z powodu choroby lub utraty sił albo uposażenie rodzinne.

4. Osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, lub chorobą zawodową, o której mowa w art. 2 ust. 2, oraz do renty rodzinnej na podstawie ustawy albo na podstawie odrębnych przepisów wypłaca się, jeśli prawo do niej nabyła z tytułu bycia wdową lub wdowcem pozostałym po osobie wskazanej w tych przepisach, zależnie od jej wyboru:

- 1) przysługującą rentę z tytułu niezdolności do pracy oraz 25 % renty rodzinnej albo
- 2) przysługującą rentę rodzinną oraz 25 % renty z tytułu niezdolności do pracy.

5. Osobie uprawnionej do renty rodzinnej z ubezpieczenia wypadkowego, jeśli prawo do niej nabyła z tytułu bycia wdową lub wdowcem pozostałym po osobie wskazanej w tych przepisach, oraz do przysługującej na podstawie odrębnych przepisów renty z tytułu niezdolności do pracy, wojskowej renty inwalidzkiej albo policyjnej renty inwalidzkiej wypłaca się, zależnie od jej wyboru:

- 1) przysługującą rentę rodzinną oraz 25 % przysługującej na podstawie odrębnych przepisów renty z tytułu niezdolności do pracy, wojskowej renty inwalidzkiej albo policyjnej renty inwalidzkiej, albo
- 2) przysługującą na podstawie odrębnych przepisów rentę z tytułu niezdolności do pracy, wojskową rentę inwalidzką albo policyjną rentę inwalidzką, oraz 25 % renty rodzinnej.

Art. 9. W sprawach rent z tytułu niezdolności do pracy oraz rent rodzinnych nieuregulowanych ustawą stosuje się odpowiednio przepisy o emeryturach i rentach z FUS dotyczące:

- 1) postępowania w sprawach rent i wypłaty rent;
- 2) orzekania o niezdolności do pracy;
- 3) powstania i ustania prawa do rent;
- 4) zmian w prawie do rent;
- 5) egzekucji, potrąceń ze świadczeń oraz zwrotu nienależnie pobranych rent;
- 6) zawieszania lub zmniejszania rent;
- 7) (uchylony)
- 8) podziału renty rodzinnej oraz przywrócenia prawa do renty rodzinnej, jeżeli prawo do tej renty uzależnione jest od stwierdzenia niezdolności do pracy.

Art. 10. Niezdolność do pracy oraz jej związek z wypadkiem w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, lub chorobą zawodową, o której mowa w art. 2 ust. 2, związek śmierci z takim wypadkiem lub chorobą ustala lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub komisja lekarska Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Lekarz orzecznik lub komisja lekarska Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustala również stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu oraz jego związek z takim wypadkiem lub chorobą zawodową w trybie określonym w przepisach o emeryturach i rentach z FUS.

Art. 11. 1. Osoba ubiegająca się o świadczenia z tytułu wypadku w szczególnych okolicznościach, o których mowa w art. 2 ust. 1, zobowiązana jest dołączyć do wniosku dokumentację wypadku, a osoba ubiegająca się o świadczenie z tytułu choroby zawodowej – decyzję o stwierdzeniu choroby zawodowej.

2. W sprawach zgłaszania i stwierdzania chorób zawodowych w stosunku do osób, które zachorowały na chorobę zawodową w związku z wykonywaniem zajęć lub pracy, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 7 i 8, stosuje się przepisy Kodeksu pracy oraz przepisy wydane na podstawie art. 237 § 1 pkt 3–6 Kodeksu pracy.

3. Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonuje oceny okoliczności i przyczyn wypadku w szczególnych okolicznościach oraz wydaje decyzję w sprawie świadczeń przewidzianych w ustawie.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do wniosku o przyznanie świadczeń z tytułu choroby zawodowej.

Art. 12. 1. Świadczenia określone w ustawie są finansowane ze środków budżetu państwa.

2. Świadczenia, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1 i 2, w ust. 4 oraz w art. 5, przyznaje i wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych na wniosek osoby uprawnionej do tych świadczeń.

3. Wniosek w imieniu uprawnionego może zgłosić również jego pełnomocnik.

4. Od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.

5. Świadczenia, o których mowa w art. 3 ust. 1 pkt 3, są finansowane ze środków pozostających w dyspozycji ministra właściwego do spraw zdrowia.

Art. 13. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2003 r.